

Voorlopige Regionale **Uitvoerings- en investeringsagenda** **NOVEX-gebied De Peel 2024 - 2025**

8 juli 2024

DISCLAIMER

Deze versie is bedoeld voor raadpleging van de bij NOVEX De Peel betrokken overheden. Die is voorzien in augustus en september 2024, met een peilmoment in de Stuurgroep van 25/9. Suggesties en aanvullingen vanuit de colleges worden door de Stuurgroep afgewogen en zo goed mogelijk verwerkt in de eindversie, ter bespreking in het MIRT-overleg van rijk & regio in november 2024. Ondertussen wordt door een taskforce gesleuteld aan een passend financieel arrangement.

INHOUD

1. INLEIDING	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
1.1	Uitvoerings- en investeringsagenda De Peel 2
1.2	Ontwikkelperspectief De Peel 2050..... 2
1.3	Positionering uitvoerings- en investeringsagenda 5
1.4	Totstandkoming uitvoerings- en investeringsagenda..... 5
1.5	Leeswijzer 6
DEEL A: UITVOERINGSSTRATEGIE	7
2. UITVOERINGSROUTE & INSTRUMENTEN	8
2.1	Uitvoeringsroute..... 8
2.2	Instrumentenmix..... 11
3. BESLUITVORMING & ORGANISATIE	13
3.1	Besluitvorming..... 13
3.2	Organisatie 13
3.3	Monitoring, evaluatie en communicatie 13

DEEL B: SLEUTELPROJECTEN & UITVOERINGSAFSPRAKEN .....

	15
4. SLEUTELPROJECTEN.....	16
4.1	Definitie en afwegingskader 16
4.2	Voorlopige selectie van mogelijke sleutelprojecten.....17
5. UITVOERINGSAFSPRAKEN	22
5.2	Samen agenderen 22
5.3	Samen uitvoeren.....23
5.4	Samen investeren.....24

1. Inleiding

1.1 Uitvoerings- en investeringsagenda De Peel

Voor u ligt de 'Voorlopige Regionale Uitvoerings- en Investeringsagenda voor De Peel' (RUIA). Met deze agenda willen Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten samen de schouders zetten onder de transitie van De Peel op weg naar 2050. Basis daarvoor is het 'Ontwikkelperspectief 2050: Toekomst in een meerkleurige Peel', zoals vrijgegeven voor consultatie in de Stuurgroep van 14 december 2023 en inmiddels omarmd als inhoudelijke onderlegger voor deze RUIA. Dit is nadrukkelijk een 'Zich Ontwikkellend NOVEX-perspectief' (ZON 2050) dat benut wordt als een kompas waarmee overheden het gesprek willen aangaan met de streek. Om het perspectief samen verder uit te diepen én om te bekijken of maatschappelijke coalities tot uitvoering kunnen komen.

Het Ontwikkelperspectief 2050 en de Uitvoerings- en investeringsagenda voor De Peel vloeien voort uit het Nationaal Programma NOVEX. In dit programma zijn gebieden in Nederland aangewezen waar de ruimtelijke opgaven dusdanig opstapelen dat een gebiedsgerichte ordening en prioritering noodzakelijk is. De Peel is als één van deze NOVEX-gebieden aangewezen. In deze gebieden werken rijk en regio samen aan gezamenlijke visievorming, prioritering én uitvoeringsafspraken.

In deze Voorlopige Uitvoerings- en Investeringsagenda De Peel is ZON 2050 vertaald in een eerste 'Uitvoeringsroute' met maatregelen en instrumenten, in 'Sleutelprojecten' die als vliegwiel kunnen dienen voor de gewenste ontwikkeling en in 'Uitvoeringsafspraken' tussen de publieke partners, en mogelijk op termijn ook met private partners. Daarbij is gebruik gemaakt van de rijke oogst aan reacties die in de dialoog over het perspectief is opgehaald. Het streven is om met deze Uitvoerings- en Investeringsagenda op termijn (sectorale) budgetten gericht en in samenhang met elkaar in te zetten, met als doel om de uitvoering in De Peel versneld op gang te brengen. Dit moet ook de zekerheid gaan bieden aan publieke en private partijen om zich financieel te binden aan de uitvoeringsopgaven.

De Uitvoerings- en Investeringsagenda De Peel is een adaptieve agenda die jaarlijks zal worden geactualiseerd op basis van nieuwe inzichten, voortgang en ontwikkelingen. Aan de RUIA wordt - naar analogie van het zich ontwikkelend perspectief - een zich ontwikkelend budget van rijk en regio verbonden. De investeringsmogelijkheden voor Sleutelprojecten moeten daarmee gaan groeien, is het idee.

Nationaal Programma NOVEX

Het programma NOVEX is ontwikkeld om uitvoeringskracht toe te voegen aan de Nationale Omgevingsvisie. Dit gebeurt via twee uitwerkingslijnen: de regie per provincie en gebiedsgerichte regie in NOVEX-gebieden. In de NOVEX-gebieden stapelen de nationale opgaven in het fysieke domein zich dusdanig op dat een gebiedsgerichte ordening en prioritering noodzakelijk is, omdat een sectorale aanpak alleen geen uitkomst biedt. Door middel van gebiedsgerichte regie in de NOVEX-gebieden werken Rijk en regio gezamenlijk aan een ontwikkelperspectief per gebied. Dat vormt de basis voor strategische besluiten van alle overheden, maatschappelijke en private partijen voor de ontwikkeling van het gebied. Het ontwikkelperspectief wordt geoperationaliseerd in een uitvoeringsagenda, inclusief een regionale investeringsagenda.

1.2 Ontwikkelperspectief De Peel 2050

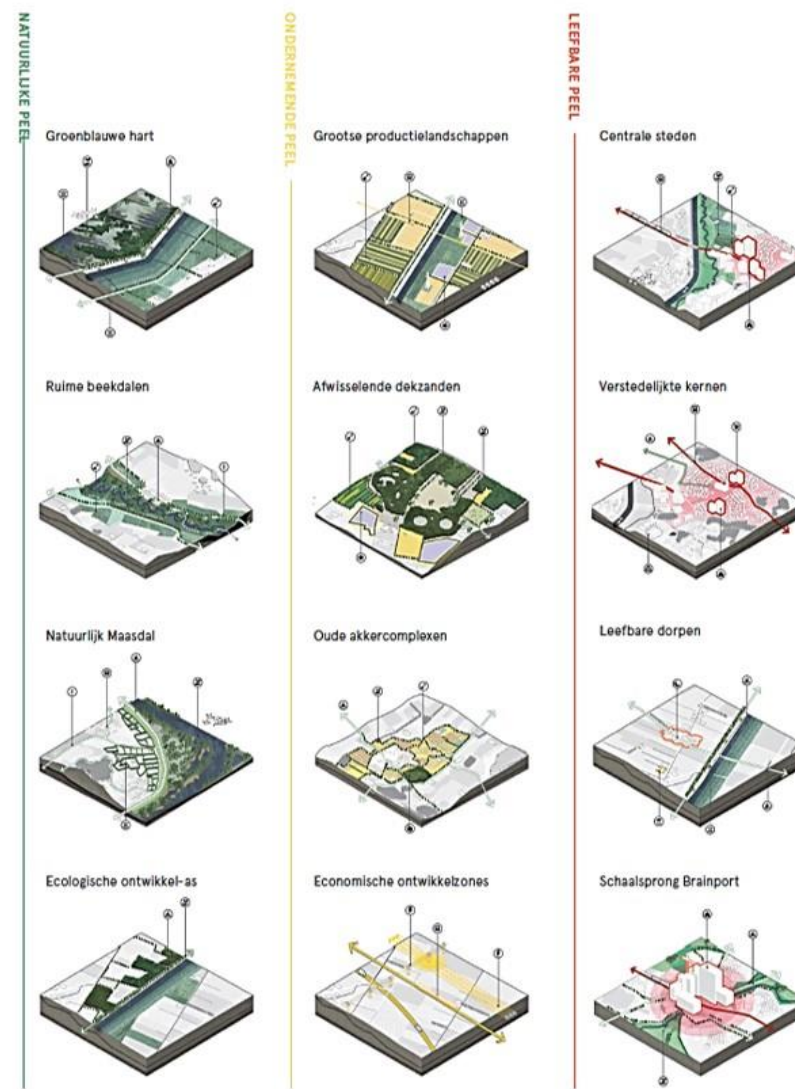
De Peel is een uniek gebied op de grens van Brabant en Limburg en kent een bijzondere geschiedenis van turfwinning, landsverdediging en waterinfrastructuur. In het Ontwikkelperspectief 2050 is een nieuwe toekomstvisie voor De Peel uitgewerkt, die de basis vormt voor de uitvoeringsafspraken die in deze agenda zijn vastgelegd. Het Ontwikkelperspectief bevat de aanzet voor een gezamenlijke koers van twee provincies, twee waterschappen, achttien Peelgemeenten en het rijk voor NOVEX-gebied De Peel op weg naar 2050.

De opgaven in De Peel zijn groot én urgent. De transitie van de landbouw, de opgave voor biodiversiteit en stikstof, de energietransitie, de klimaatopgave en het duurzaam opvangen van de verstedelijkingsdruk van de metropoolregio Eindhoven komen hier samen. Tegelijkertijd heeft het gebied kwaliteiten om te koesteren en versterken. De Peel moet nu en straks een aantrekkelijk thuis zijn voor bestaande en nieuwe ondernemers, bewoners en bezoekers. De uitdaging is een hernieuwde balans te vinden

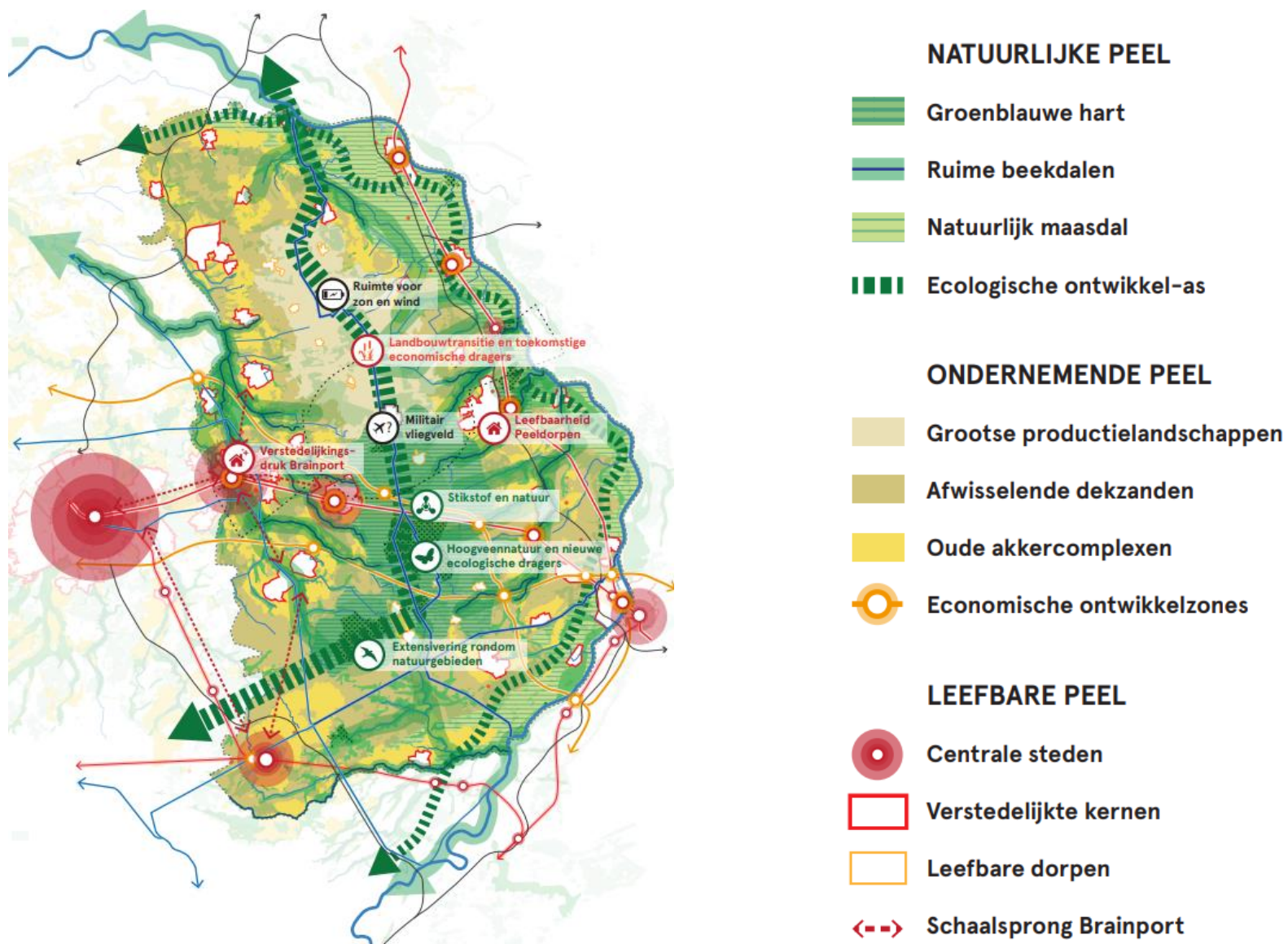
tussen het water-, bodem- en natuurlijke systeem, inrichting en gebruik én werken, leven en beleven in de Peel. Hierbij zijn de condities van het bodem- en watersysteem leidend. In het Ontwikkelperspectief wordt richting gegeven aan deze ruimtelijke opgaven.

In het Ontwikkelperspectief staat dat in 2050 het grondgebruik in balans moet zijn met water en natuur, dat de waterkwaliteit en -kwantiteit op orde zijn, dat waterbuffers bijdragen aan de klimaatdoelstellingen en de natuur is versterkt. Dit in lijn met de intenties om water en bodem sturend te maken bij de ruimtelijke inrichting van Nederland. Er blijft volop ruimte voor economische ontwikkeling, er valt een goede boterham te verdienen met voedselproductie en er is ruimte voor nieuwe bedrijvigheid. Een prachtige groene streek waar geleefd wordt in vitale dorpen tussen de Brainport en andere stedelijke regio's. In de Peel zitten we als streek zelf aan het stuur en geven we samen richting aan onze toekomst.

In het Ontwikkelperspectief 2050 is onderscheid gemaakt in opgaven op het gebied van 'groen en water', 'ondernemen' en 'leefbaarheid' (zie figuur 1.2). Voor 12 typen deelgebieden is uitgewerkt wat de ambitie is voor 2050 en mogelijke denkrichtingen voor 2030 (zie figuur 1.1).

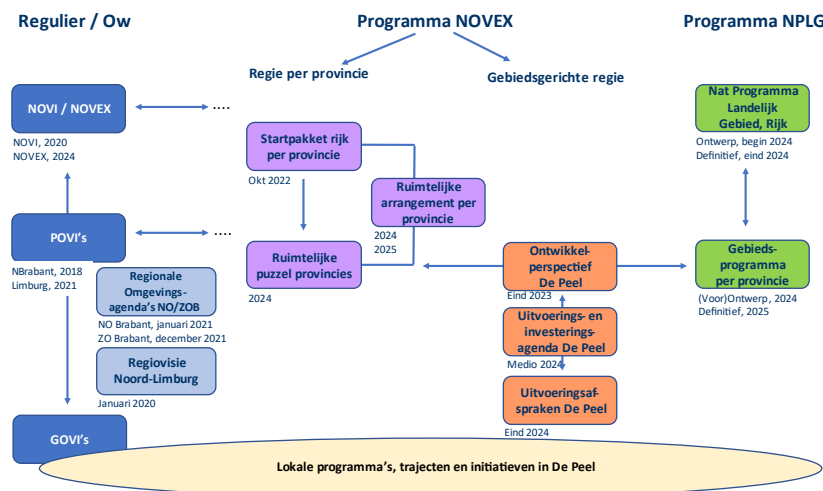
Figuur 1.1. Ontwikkelrichtingen voor 12 typen gebieden in De Peel.

Figuur 1.2. Ontwikkelperspectief voor De Peel, december 2023.

1.3 Positionering uitvoerings- en investeringsagenda

De Regionale Uitvoerings- en Investeringsagenda is niet het enige instrument waarmee beleid en uitvoering voor De Peel worden ontwikkeld. In figuur 1.3 is daarom deze agenda gepositioneerd in relatie met andere beleids- en uitvoeringstrajecten. Kern van deze positionering is dat met deze agenda invulling wordt gegeven aan een integrale en gebiedsgerichte *uitvoering* van gezamenlijk overeengekomen omgevingsbeleid op het schaalniveau van De Peel als geheel. Integrale beleidsafwegingen worden gemaakt in de Omgevingsvisies van provincies en gemeenten. En belangrijke maatregelenpakketten voor het landelijk gebied worden integraal uitgewerkt in het Brabants en Limburgs Programma Landelijk Gebied. Deze Uitvoerings- en Investeringsagenda voor De Peel is tegelijkertijd een gebiedsgerichte uitwerking van én een gebiedsgerichte bouwsteen voor beide provinciale programma's.

Figuur 1.3. Positionering van de Uitvoerings- en Investeringsagenda De Peel in relatie met andere beleids- en uitvoeringstrajecten.

1.4 Totstandkoming uitvoerings- en investeringsagenda

Deze Voorlopige Uitvoerings- en Investeringsagenda is gemaakt met vertegenwoordigers van provincies, waterschappen, gemeenten en het rijk. Parallel aan het opstellen van het Ontwikkelperspectief 2050 zijn in de tweede helft van 2023 ambtelijke werksessies georganiseerd om de kennis en wensen van de betrokken overheidspartijen in kaart te brengen en te bundelen. In de eerste helft van 2024 zijn sessies georganiseerd waarin Sleutelprojecten voor De Peel zijn geformuleerd en uitvoeringsafspraken tussen rijk en regio zijn verkend. Ook is bescheiden input opgehaald bij ondernemers, en bewoners tijdens zogenaamde 'Peelcafés' die als onderdeel van de dialoog over het ZON 2050 zijn georganiseerd, vooral over gewenste impulsen in de uitvoering.

Op dit moment is deze RUIA vooralsnog primair een document van en voor overheden. De koepelorganisaties van maatschappelijke partners (natuur & milieu, landbouw, werkgevers, kennisinstellingen etc.) zijn wel actief betrokken in de dialoog over het Ontwikkelperspectief 2050 in de eerste helft van 2024. En de koepels zullen betrokken worden bij de nadere uitwerking van ZON 2050 in het algemeen en van de Sleutelprojecten in het bijzonder. Ook zijn deze partners betrokken bij de participatie-trajecten die door de provincies Noord-Brabant en Limburg zijn georganiseerd in het kader van de gebiedsprogramma's voor het Nationaal Programma Landelijk Gebied. De reacties en ideeën die in deze trajecten zijn opgehaald, zijn meegenomen in deze RUIA.

In de Stuurgroep NOVEX De Peel van 13 juni 2024 is besloten deze voorlopige agenda vrij te geven voor een bestuurlijke consultatie. In september wordt een bestuurlijke consultatie georganiseerd over de Voorlopige Uitvoerings- en Investeringsagenda. De reacties uit deze consultatie worden verwerkt en voorgelegd aan de Stuurgroep NOVEX De Peel. Voorzien is dat de eerste definitieve RUIA voor De Peel kan worden vastgesteld in het Bestuurlijk Overleg MIRT van november. In deze consultatie én bij de opeenvolgende actualisaties van deze agenda zullen steeds meer gebiedspartners en sectoren actiever worden betrokken. Al deze bijdragen zijn nodig om bij te dragen aan uitvoering van het Ontwikkelperspectief.

1.5 Leeswijzer

De Uitvoerings- en Investeringsagenda bestaat uit twee delen.

Deel A: Uitvoeringsstrategie bevat de onderdelen die in principe langjarig vastliggen. Deze onderdelen zijn de Uitvoeringsroute en de wijze van besluitvorming en organisatie.

Hoofdstuk 2 bevat de Uitvoeringsroute van acties en maatregelen, inclusief de instrumenten om de maatregelen uit te gaan voeren.

Hoofdstuk 3 biedt inzicht in de wijze van besluitvorming over de agenda's en over de organisatie.

Deel B: Sleutelprojecten & Uitvoeringsafspraken bevat de onderdelen die jaarlijks zullen worden geactualiseerd op basis van actuele ontwikkelingen en voortschrijdende inzichten.

Hoofdstuk 4 geeft een beeld van een voorlopige selectie van Sleutelprojecten die in De Peel kunnen dienen als vliegwiel om de opgaven te realiseren.

Hoofdstuk 5 beschrijft de gezamenlijke Uitvoerings-afspraken die partijen hebben gemaakt voor de eerste periode 2024 - 2025. Een belangrijk aspect vormt het financieel arrangement (bijvoorbeeld een 'streekfonds'), dat het mogelijk moet gaan maken om straks daadwerkelijk te kunnen investeren in de doorontwikkeling van De Peel. Daarvoor werken Rijk en regio momenteel de contouren van een propositie uit.

Deel A: Uitvoeringsstrategie

2. Uitvoeringsroute & instrumenten

2.1 Uitvoeringsroute

In de Uitvoeringsroute worden de acties en maatregelen weergegeven die nodig zijn om het Ontwikkelperspectief 2050 'Toekomst in een meerkleurige Peel' te verwezenlijken. Tussen deze acties en maatregelen bestaat inhoudelijke samenhang; zo hangen watersysteemmaatregelen samen met natuurherstel en met de mogelijkheden voor de landbouw. Ook bestaat er samenhang in de tijd; niet alle maatregelen kunnen tegelijk uitgevoerd worden. Daarom is er een fasering van 'korte termijn', 'middellange termijn' en 'lange termijn' acties en maatregelen.

De opgaven zijn groot, de onzekerheden talrijk en niet alles kan in de uitvoering tegelijk worden aangepakt, onder meer vanwege beperkte middelen en uitvoeringscapaciteit. Op basis van de nationale en provinciale ambities en doelen geeft de Uitvoeringsroute voor De Peel een eerste richting aan de prioriteiten en fasering in beleid en uitvoering. Deze richting zal in de komende jaren op basis van nieuwe inzichten steeds concreter kunnen worden ingevuld. Startpunt voor de Uitvoeringsroute zijn alle lopende initiatieven en projecten die al invulling geven aan een meerkleurige en duurzame streek; we beginnen niet bij nul. De Uitvoeringsroute – gebaseerd op het Zich Ontwikkellend NOVEX-perspectief (ZON 2050) - kan als volgt worden samengevat.

Korte termijn: herstel van bodem- en watersysteem en natuur als 'casco' voor een verduurzaming van de landbouw

Op korte termijn wordt in De Peel ingezet op stapsgewijze vernatting, verbetering van de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit, emissiereductie van stikstof en broeikasgassen én op natuurherstel in en om Natura 2000-gebieden. Dit is niet alleen nodig om te voldoen aan de internationale wettelijke verplichtingen op het gebied van natuur, water en klimaat. Het is ook nodig voor een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving voor de huidige en toekomstige generaties en voor herstel van levende bodems. Perspectief voor de landbouw ontstaat door meer duidelijkheid te bieden voor verschillende transitiepaden, van hoogtechnologische tot extensieve

vormen van landbouw. Agrarische ondernemers moeten in staat worden gesteld om – toekomstvast economische verdienmodellen te ontwikkelen binnen gebiedsgerichte randvoorwaarden.

Watersysteemmaatregelen, emissiereductie van stikstof en natuurherstel leiden tot een transformatie van het landelijk gebied van De Peel, met meer variatie in natuur en landschap en meer kleinschaligheid. Dat biedt kansen voor een gezonder leven en aantrekkelijkere leefomgeving. Nieuwe economische dragers spelen in op de transformatie van het landelijk gebied van De Peel. Herbestemmingen van vrijkomende agrarische bebouwing – passend bij de identiteit van het gebied – zijn daarvan een voorbeeld. Ook nieuwe vormen van landbouw en landgebruik bieden kansen. Nieuwe woonlocaties in bestaand stedelijk gebied en in de Peeldorpen geven een impuls aan behoud en versterking van het voorzieningenniveau. Een duurzame energievoorziening en een aanpak van de netschaarste, zijn randvoorwaarden voor wonen en (nieuwe vormen van) werken in De Peel.

Middellange termijn: voortzetting, verdieping en verbreding van de aanpak met meer grootschalige ingrepen

Kenmerkend voor de middellange termijn is ten eerste dat alle maatregelen voor de korte termijn ook in deze periode voortvarend worden voortgezet. De maatregelen zijn zo complex dat een meerjarige aanpak ervan noodzakelijk is.

Kenmerkend voor de middellange termijn is dat een verdere *verdieping* en *verbreding* van maatregelen nodig zijn. De *verdieping* van maatregelen bestaat vooral uit verdergaande maatregelen in de keten, gericht op een 'betere boterham voor de boer' (prijzafspraken, vergoedingen voor ecosysteemdiensten, helpen met innoveren etc.). Ook worden maatregelen op een grotere schaal aangepakt zoals de ontwikkeling van de 'Noord-Zuid-Natuurcorridor', de versterking van natuur en water in ruimere beekdalen en versterking van het Maasheggenlandschap met extensieve recreatie. *Verbreding* van maatregelen bestaat eruit dat meer (deel)gebieden en sectoren in De Peel kunnen worden aangehaakt. Bijvoorbeeld door herstel en verbetering van de biodiversiteit ook te stimuleren buiten Natura-2000 gebieden, door maatregelen voor

groenblauwe dooradering van het landelijk gebied in de hele Peel uit te voeren en door groeiende bijdragen van de industrie, mobiliteit en bouw aan emissiereductie van stikstof en broeikasgassen. Hiermee wordt inkleuring gegeven aan het perspectief van een circulaire economie.

Lange termijn: naar een hersteld en duurzaam evenwicht met ruimte voor nieuwe ontwikkelingen

Het lange termijnpakket aan maatregelen bestaat primair uit een voorzetting van de maatregelen voor de korte en middellange termijn. Op basis van aanvullende inzichten kan een scherper zicht ontstaan van nut en noodzaak voor aanvullende acties en maatregelen. Met de kennis van nu denken we bijvoorbeeld vooral aan meer diversiteit in de transitiepaden voor de landbouw, verdere verbreding van economische dragers, meer ruimte voor water(berging) in het regionale en/of hoofdwatersysteem en aan ontwikkeling van nieuwe (uitbreidings)locaties voor woningbouw, bedrijven en bijbehorende bereikbaarheid.

Figuur 2.1. Samenvatting van de integrale en gefaseerde Uitvoeringsroute voor uitvoering van Ontwikkelperspectief De Peel.

2.2 Instrumentenmix

Voor de uitvoering van maatregelen uit de Uitvoeringsroute zijn vele instrumenten van verschillende partners nodig. Voor een groot deel al bestaande instrumenten, maar ook nieuwe instrumenten en arrangementen kunnen nodig zijn om tot uitvoering te komen. Tabel 2.2. bevat een totaaloverzicht van wie welke instrumenten kan inzetten om de maatregelen uit het Ontwikkelperspectief en de Uitvoeringsroute tot uitvoering te brengen.

Instrumentenmix Uitvoeringsroute De Peel	Rijk	Provincies	Waterschappen	Gemeenten	Sectoren & Kennisinstellingen
Algemeen	▪ Nationaal Programma Landelijk Gebied ▪ Nationaal Programma NOVEX ▪ Nationaal Programma Water en Bodem sturend	▪ Omgevingsvisies en sectorale beleidskaders ▪ Omgevingsverordening ▪ Brabants Programma Landelijk Gebied ▪ Limburgs Programma Landelijk Gebied ▪ Brabantbrede grondstrategie	▪ Waterbeheerprogramma ▪ Waterschapsverordening ▪ Legger ▪ Peilbesluiten	▪ Omgevingsvisies ▪ Omgevingsplannen	▪ Kennisagenda's ▪ Innovatieprogramma's
Leefbare Peel: impuls in leven en werken in De Peel	▪ Nationaal Programma NOVEX ▪	▪ Regels over VAB in Omgevingsverordening ▪ VAB-Impuls: begeleiding stoppende agrariërs ter verbetering landschap en leefbaarheid ▪	▪ Convenant Geopark Peelhorst en Maasvallei ▪ Subsidieregeling recreatie-educatie ▪	▪ Omgevingsvisies ▪ Omgevingsplannen	▪ .....
Ondernemende Peel: perspectief voor kringlooplandbouw	▪ Transitiefonds Landelijk Gebied en Natuur ▪ Vrijwillige aankoopregelingen voor piekbelasters ▪ Normeringen via AMVB's ▪ Landbouwvisie / akkoord met afspraken van ketenpartners ▪	▪ Stimuleringsmiddelen kringlooplandbouw ▪ Subsidieregeling Natuur ▪ Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer (ANLb) ▪ Stimulering Groenblauwe dooradering (GBDA) ▪ Via verordening beschermen van landbouwgronden ▪ Taskforce toekomst-bestendige stallen	▪ Waterschapsverordening ▪	▪ Omgevingsvisies ▪ Omgevingsplannen ▪	▪ .....
Natuurlijke Peel: herstel en ontwikkeling natuur/bio-	▪ Transitiefonds Landelijk Gebied en Natuur (afh. van nieuw kabinet)	▪ Beheerplannen N2000 ▪ Natuurdoelanalyses ▪ Gebiedsplannen Wsn	▪ Subsidieregeling biodiversiteit	▪ Omgevingsvisies ▪ Omgevingsplannen ▪	▪ .....

diversiteit & reductie broeikasgassen	▪ Vrijwillige aankoop-regelingen piekbelasters ▪ Normeringen via AMVB's ▪	▪ GOB Noord-Brabant ▪ Stila Noord-Brabant ▪ Via verordening beschermen van overgangsgebieden en stellen emissie-eisen ▪ Brabantse Ontwikkel-aanpak Stikstof (BOS) ▪ Bestuurs- en samenwerkings-overeenkomst PAS ▪ Brabantse Biodiversiteitsmonitor ▪ Stimuleringsregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap Limburg ▪			
Natuurlijke Peel: herstel veerkrachtig bodem- en watersysteem sturend voor ruimtelijke ontwikkelingen	▪ Transitiefonds Landelijk Gebied en Natuur (afh. van nieuw kabinet) ▪ Normeringen via AMVB's ▪ NP Integraal Riviermanagement ▪ Deltaprogramma en Hoogwaterbeschermings-programma (HWBP) ▪	▪ Grondwaterconvenant ▪ Grondwaterbeschermings-maatregelen via Omgevingsverordening ▪ Maatregelen Kader-richtlijn Water (KRW) ▪ Stimulerings- en ondersteuningsmaatregelen agrarische bedrijfsvoering (o.a. Schoon water) ▪ Koepelovereenkomst Groenblauw ▪	▪ Regels / peilbesluiten Waterschapsverordening ▪ Stroomgebiedbeheerplannen ▪ Maatregelen Kader-richtlijn Water (KRW) ▪ Subsidieregeling klimaatbestendige maatregelen ▪ Convenant Waterpanel Noord ▪	▪ Omgevingsvisies ▪ Omgevingsplannen ▪	▪ .....

Figuur 2.2. Instrumentenmix voor uitvoering maatregelen Uitvoeringsroute De Peel (periodiek verder aan te vullen op basis van o.a. voortgang in BPLG en LPLG).

3. Besluitvorming & organisatie

3.1 Besluitvorming

De Regionale Uitvoerings- en Investeringsagenda wordt vastgesteld in de **Stuurgroep NOVEX-gebied De Peel** en in het **Bestuurlijk Overleg MIRT**. In de Stuurgroep NOVEX De Peel zijn bestuurders van de provincies Noord-Brabant en Limburg, Waterschap Limburg, Waterschap Aa en Maas, vier regio's van Peelgemeenten (Regio Noordoost-Brabant, Metropoolregio Eindhoven, Regio Noord-Limburg en regio Midden-Limburg) en de Ministeries van LNV en BZK vertegenwoordigd. Formele vaststelling in het BO MIRT vloeit voort uit de afspraak dat voor alle NOVEX-gebieden de Uitvoerings- en Investeringsagenda's worden vastgesteld in de BO's MIRT en op dat moment dus besproken worden met een Kabinetsdelegatie en een breed bestuurlijk gezelschap vanuit Zuid-Nederland.

Om de besluitvorming van rijk en regio in de NOVEX-gebieden te ondersteunen, is voor dit NOVEX-gebied een **bestuurlijk duo** ingesteld. Voor NOVEX-gebied De Peel bestond dit duo tot voorkort uit de Minister voor Natuur en Stikstof (onderdeel van LNV) en de Dijkgraaf van Waterschap Aa en Maas. De laatste is tevens voorzitter van een Stuurgroep waarin de betrokken overheden zijn vertegenwoordigd.

3.2 Organisatie

Uit elke organisatie neemt een ambtelijke vertegenwoordiger deel in het **Regieteam De Peel**. Het Regieteam is verantwoordelijk voor het opstellen van de Uitvoerings- en investeringsagenda en voor het proces waarin de agenda met inbreng van gebiedspartners uit De Peel wordt opgesteld.

In opdracht van de Stuurgroep NOVEX-gebied De Peel is het Regieteam De Peel verantwoordelijk voor de uitvoering van de Uitvoerings- en Investeringsagenda. Daarvoor voert het Regieteam de volgende taken en werkzaamheden uit:

- Opstellen en jaarlijks actualiseren van de Uitvoerings- en Investeringsagenda (Deel B) ter uitvoering van het gezamenlijk vastgestelde Ontwikkelperspectief voor De Peel, in samenspel met overheden;
- Zorgen dat uitvoering van acties, projecten en uitvoeringsafspraken zijn belegd bij de verantwoordelijke trekkers vanuit de samenwerkende overheden en gebiedspartners. Met een nieuwe stimulerende en ondersteunende rol bij de uitwerking en begeleiding van de Sleutelprojecten;
- Coördinatie van de samenhang van deze agenda met alle andere beleids- en uitvoeringstrajecten voor De Peel, waaronder het BPLG, LPLG, de Ruimtelijke Voorstellen en Arrangementen in het kader van het Programma NOVEX, het programma IRM, etc;
- Vormgeven van het proces met de gebiedspartners in De Peel gericht op het agenderen van kansen en knelpunten in de uitvoering en het inventariseren van acties, projecten en uitvoeringsafspraken die in de Uitvoerings- en Investeringsagenda kunnen worden opgenomen;
- Zorgdragen voor communicatie over de Uitvoerings- en Investeringsagenda naar diverse doelgroepen in De Peel;
- Opzetten en uitvoeren van monitoring en evaluatie van de Uitvoerings- en Investeringsagenda.

3.3 Monitoring, evaluatie en communicatie

Deel B van de Uitvoerings- en Investeringsagenda wordt elk jaar geactualiseerd. Basis voor die actualisatie is de monitoring en evaluatie van de agenda. Daarin staan vijf vragen centraal:

- Liggen we op schema met de voortgang in de uitvoering van acties, maatregelen en afspraken: doen we wat we hebben afgesproken?
- Liggen we op koers met de ambities van het Ontwikkelperspectief: bereiken we wat we willen bereiken?
- Zijn nieuwe trends, ontwikkelingen en innovaties voldoende bekend en vertaald in de Uitvoeringsroute voor De Peel en in de programmering van acties, maatregelen en afspraken?
- Vinden nieuwe initiatieven en gebiedspartners aansluiting in nieuwe vormen van samenwerking en in de uitvoering van de Sleutelprojecten?

- Is de samenhang helder en geborgd tussen de acties, maatregelen en afspraken in deze agenda en die uit parallelle beleids- en uitvoeringstrajecten?

Na vaststelling van de eerste Uitvoerings- en Investeringsagenda zal de aanpak voor monitoring en evaluatie verder worden uitgewerkt. Over de antwoorden op de vijf hoofdvragen wordt jaarlijks gerapporteerd in de Stuurgroep NOVEX-gebied De Peel, en waar gewenst ook in het BO MIRT.

Het Regieteam pakt de communicatie over de Uitvoerings- en Investeringsagenda op. Partners in De Peel communiceren over de eigen acties, maatregelen en afspraken, waarbij ze de relatie leggen met de Uitvoerings- en Investeringsagenda. De communicatie over de uitvoering van de agenda als geheel richt zich op 'de grote lijn' en zal centraal worden opgepakt.

Deel B: Sleutelprojecten & Uitvoeringsafspraken

4. Sleutelprojecten

Om het Ontwikkelperspectief te realiseren zijn grote interventies nodig die De Peel substantieel veranderen (we noemen dat “Sleutelprojecten”) in combinatie met maatschappelijke initiatieven die bijdragen aan veranderbereidheid en laten zien dat verandering mogelijk is. Anders dan bij gebiedsontwikkeling in stedelijk gebied of rondom grote infrastructuur, komt de transitie niet tot stand als optelsom van enkele grote ingrepen waarvan de effectiviteit vooraf via een maatschappelijke kosten-batenanalyse kan worden beredeneerd. De transitie van het landelijk gebied van De Peel wordt bepaald door de bereidheid van ondernemers, collectieven of ketens om te investeren in hun toekomst. Het is de economie van de blijvers en nieuwe ondernemers die de streek vormgeven. Hiervoor is een overheid nodig die richting geeft, stimuleert én zich laat voeden door initiatieven vanuit de maatschappij.

Het is nodig regionaal en lokaal maatwerk mogelijk te maken en de regie niet alleen bij de overheid neer te leggen, maar juist in te spelen op kansen die ondernemers zien of op maatschappelijke initiatieven. De Peel wil graag regie nemen op de eigen transitie, samen met maatschappelijke partners. Daarnaast is er ruimte nodig om te experimenteren en genoeg tijd om grote veranderingen waar te maken in haalbare stappen. Slagvaardig werken aan uitvoering betekent dat ook middelen van overheden zo flexibel mogelijk, in samenhang en ontschot moeten kunnen worden ingezet. Op die manier optimaliseren we het maatschappelijk rendement.

4.1 Definitie en afwegingskader

Sleutelprojecten kunnen als ‘vliegwielen’ fungeren in de concrete uitvoering van het Ontwikkelperspectief en de Uitvoeringsroute voor De Peel. Ze zijn illustratief en van betekenis voor de doorontwikkeling waarvoor De Peel staat. Sleutelprojecten openen de deur naar De Peel van morgen. Ze kunnen groot of klein zijn, verbinden belangrijke opgaven én leveren nieuwe kennis en informatie die belangrijk zijn voor de uitvoering en vervolgininitiatieven. Ook kunnen Sleutelprojecten verschillend van aard zijn: fysiek, instrumenteel of organisatorisch.

Maar altijd gericht op concrete uitvoering en verbinding van partijen die in en om de streek staan (collectieven). NOVEX zet in op coalities van welwillenden, op innovatie en de blijvers vanuit economisch en ecologisch oogpunt. In deze Voorlopige Uitvoerings- en Investeringsagenda is een eerste selectie van Sleutelprojecten opgenomen. In samenwerkingen van overheden, bedrijven, kennisinstellingen en maatschappelijke initiatieven wordt de aanpak van deze Sleutelprojecten in de komende maanden verder uitgewerkt. In deze eerste RUIA is een voorlopige selectie van Sleutelprojecten opgenomen. Het pakket aan Sleutelprojecten kan gaan meegroeien met financiële mogelijkheden (bijvoorbeeld in een ‘streekfonds’).

Afwegingskader Sleutelprojecten

Sleutelprojecten worden geselecteerd op basis van vier hoofdcriteria:

- **Bijdrage aan Ontwikkelperspectief:** mate waarin een Sleutelproject bijdraagt aan het realiseren van het Ontwikkelperspectief en de Uitvoeringsroute voor De Peel;
- **Vliegwielen / katalysatorfunctie:** de mate waarin een Sleutelproject meerdere opgaven op meerdere schaalniveaus verbindt (meekoppelkansen) én kansen biedt voor vervolgacties, keteneffecten en/of opschaling van acties en projecten;
- **Commitment:** de mate waarin een Sleutelproject ondersteund wordt door direct voor uitvoering belangrijke (gebieds)partners, bijvoorbeeld tot uiting komend in cofinanciering, coproductie en beschikbare uitvoeringscapaciteit;
- **Peelgebondenheid:** de mate waarin een Sleutelproject uniek en/of specifiek is voor De Peel (‘dit kan alleen maar in De Peel’).

De selectie van sleutelprojecten verloopt via een vast voorbereidingsproces. Dat proces bestaat uit signalering van potentiële projecten, een weging door deskundigen en afstemming over politiek-bestuurlijke aspecten.

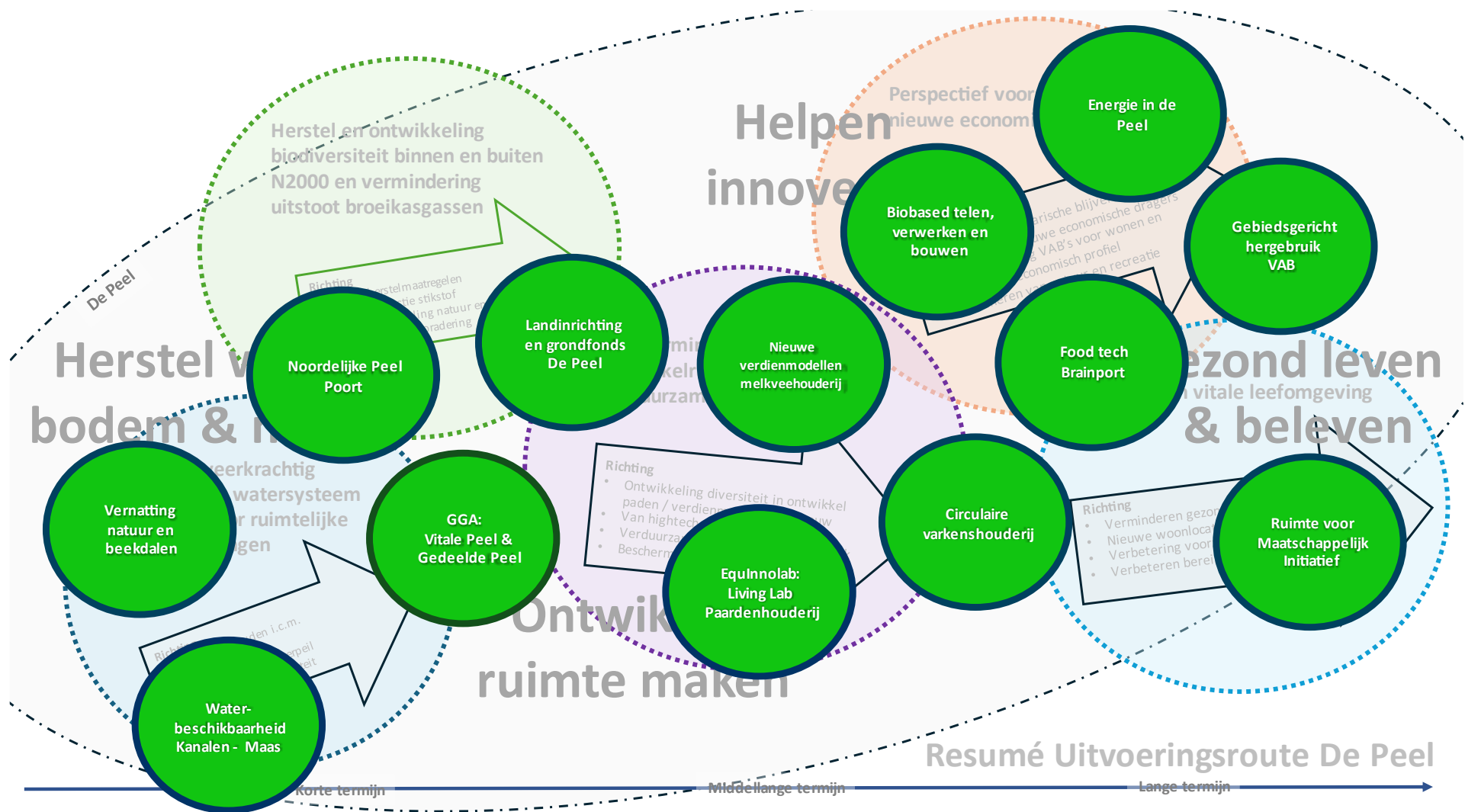
4.2 Voorlopige selectie van mogelijke Sleutelprojecten

In deze Voorlopige Uitvoerings- en Investeringsagenda is een selectie opgenomen van mogelijke Sleutelprojecten (zie figuur 4.2). In sommige gevallen een al bestaand project, in andere gevallen een idee voor een project. De bedoeling is om deze selectie van Sleutelprojecten in de komende maanden uit te werken als basis voor een definitieve selectie in de definitieve Uitvoerings- en Investeringsagenda. Voor de uitwerking van Sleutelprojecten is een canvas ontwikkeld (zie fig. 4.2).

Canvas 'Sleutelproject' De Peel

Naam Sleutelproject:	
Wat willen we bereiken? Doelen en beoogde resultaten ✓ ... ✓ ... ✓ ...	Wie werken samen? Initiatiefnemers, 'eigenaren', etc ✓ ... ✓ ... ✓ ... Coalitiepartners, 'ambassadeurs', etc ✓ ... ✓ ... ✓ ...
Waarom in De Peel? Specifieke belang voor transitie in De Peel ✓ ... ✓ ... ✓ ...	Wat verwachten we van elkaar? Wie draagt wat bij? Wat verwachten we van wie? ✓ ... ✓ ... ✓ ... ✓ ... ✓ ...
Wat is wanneer klaar? Aanpak in stappen, tussenresultaten en planning ✓ ... ✓ ... ✓ ... ✓ ... ✓ ...	

Figuur 4.1. Het canvas voor de uitwerking van mogelijke Sleutelprojecten.

Figuur 4.2. Eerste selectie van voorlopige Sleutelprojecten.

Vernatting
natuur en
beekdalen

➤ Herstel water, bodem en natuur

Van nature ontstaan er grondwatergevoerde moerassen met veenvorming in beekdalen. Dit natuurfenomeen is afhankelijk van stabiele waterstanden rond maaiveldhoogte. Door ontwatering zijn deze moerassen met veenvorming sterk gedegradieerd. Dit project richt zich op het herstel van de waterstanden met als doel de nutriënten- en mineralenhuishouding te herstellen en bodem inklinking tegen te gaan.

Water
beschikbaarheid
kanalen - Maas

Koppeling van het regionale watersysteem van de Peel aan het nationale watersysteem van de Maas. Zorgen voor waterbeschikbaarheid voor diverse functies, en nagaan welke rol kanalen kunnen vervullen als basis om water en bodem meer sturend te maken in De Peel.

GGA: de Vitale
Peel en
de Gedeelde
Peel

Versterken van de bestaande Gebiedsgerichte Aanpak (GGA) van opgaven in zowel de Provincie Limburg (GGA Gedeelde Peel) als in de Provincie Brabant (GGA Vitale Peel) waarin overheden, inwoners en ondernemers samen leren en werken aan een toekomstbestendige Peel. Focus ligt op het versterken van het netwerk van natuur-gebieden, het ontwikkelen van toekomstbestendige landbouw, het verbeteren van de beschikbaarheid en kwaliteit van water en bodem, het geven van een nieuwe economische impuls, het ontwikkelen van een duurzame energievoorziening, het vergroten van de leefbaarheid en het reduceren van de stikstofuitstoot.

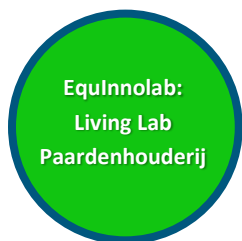
Noordelijke
Peel Poort

Vormgeven aan een nieuwe balans tussen natuur en landbouw met oog voor 'natuurdorpen' en 'tiny houses' in het noordelijke deel van De Peel. De Noordelijke Peelpoort kan zich ontwikkelen tot dé landbouwcampus en tegelijkertijd kunnen de natuur- en leefomgevingskwaliteit worden vergroot. Om op te kunnen schalen, is het belangrijk om de bereidheid te verkennen bij partijen uit het gebied om gezamenlijk de schouders eronder te zetten. Dat betekent de doelen voor klimaat, water, bodem, natuur en verduurzaming van de landbouw met elkaar vastleggen, opgaven en initiatieven verbinden en nog meer samenwerken. Een verkenning naar de gewenste gebiedsafbakening en deelnemende partijen biedt houvast voor het vervolgproces.

Landinrichting
en grondfonds
De Peel

➤ Ontwikkelruimte maken

Om de landbouw te verduurzamen en het natuurlandschap te realiseren is het belangrijk dat overheden sterker gaan sturen op grondgebruik. Ze kunnen dit op meerdere manieren doen. Naast sturen via juridische kaders voor bestemming van gronden is het aankopen en uitruilen van gronden, ondersteund door een grondfonds, een extra stap. Hierbij pakt de overheid een actievere rol voor een moderne landinrichting, gericht op bescherming én extensivering van landbouwgronden, verbinden van natuurgebieden, ondersteuning van vernatting van veengebieden etc. Ook vernieuwende vormen van collectief grondeigendom en beheer horen hierbij ('commons'). Doel van het Sleutelproject is om bij landgebruik en landinrichting een nieuwe balans vorm te geven tussen sturen via juridische kaders en actief grondbeleid.

➤ Helpen innoveren

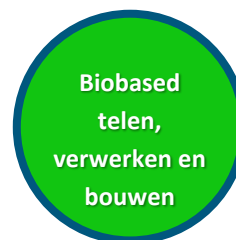
EquInnolab is een *fieldlab* voor de paardenhouderij. Het bedrijf heeft als doelstelling om een Living Lab als innovatief ecosysteem op te richten waarin partners uit het groen onderwijs, onderzoek, de paardenhouderij en de landbouw werken aan organisatorische, sociale en praktijkgerichte innovaties. De doelstelling is om op landelijk niveau samen met een breed netwerk van praktijklocaties en groene onderwijsinstellingen te laten zien hoe de gebiedsgerichte in de landbouw transitie er uit kan zien.

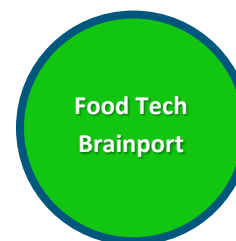
Via de samenwerkingsmethode 'Groene Cirkels' wordt een nieuwe cirkel opgericht voor het thema 'Circulaire varkenshouderij'. Partners uit het bedrijfsleven, de agrarische sector, de kennissector, de bankensector, de overheid en het maatschappelijk middenveld verkennen samen de kansen voor de toekomstige varkenshouderij van De Peel. Kansen voor een agrarische sector die meer verdient aan de varkenshouderij met een kleinere ecologische voetafdruk en verhoogd dierenwelzijn.

Wageningen Economic Research is gevraagd welke vormen van melkveehouderij nog mogelijk zijn binnen de strengere milieucondities en welke verdienmodellen daarbij nog mogelijk zijn. Uitgangspunt van de knelpuntenanalyse is dat een deel van het areaal aan de melkveehouderij wordt onttrokken en een deel met beperkingen te maken krijgt. Dit project richt zich op het onderzoeken en in praktijk brengen van mogelijke nieuwe businessmodellen en welke er voor de melkveehouderijen in de Peel winstgevend kunnen zijn.

De woningbouwopgave in De Peel vraagt om duurzame bouwmaterialen. Dit is een mogelijk nieuw verdienmodel voor de agrarische sector. Grondeigenaren, boeren, natuurbeheerders, kwekers, coöperaties en overheden onderzoeken samen de kansrijkheid van teelten zoals de Kiri Tree (Paulownia) in De Peel. Biobased teelten kunnen verder voorzien in de materiaalvraag vanuit de maakindustrie. De dragende partijen krijgen training op de 'HAS Green Academy' en bouwers van de toekomst werken op de 'Smart Bouw Campus' al met biobased materialen.

Een netwerk van technologie providers, voedselverwerkende bedrijven en onderzoeks- en onderwijsinstellingen gericht op het stimuleren van een toekomstgerichte voedingsindustrie. Hierbij wordt de industrie verbonden aan innovatieve technologieën, talent, onderzoek en kapitaal. Het project richt zich op drie hoofdthema's: Ingrediënten uit (plantaardige) stromen, Handsfree voedsel verwerken en Langer vers voedsel.

➤ Gezond leven en beleven

Het stimuleren van vraag en aanbod naar lokaal/regionaal opgewekte duurzame energie in De Peel kan bijdragen aan circulariteit. Grootschalige bedrijven en bedrijvenclusters kunnen hier invulling aan geven en realiseren een aanvullend verdienmodel. In de gemeente Peel en Maas is coöperatie Duurzame Energie Grashoek actief wat vertrekpunt kan zijn voor meer initiatieven.

Gebiedsgericht
hergebruik
VAB

Vrijkomende agrarische bedrijfsgebouwen kunnen worden hergebruikt en worden ingezet ten behoeve van andere, niet agrarische, functies. Het hoofddoel is om de vrijkomende gebouwen voor duurzame en sociaaleconomische functies in te zetten. Naar schatting heeft dit in de Peel betrekking op 400 tot 500 gebouwen in de komende jaren (rood voor groen).

Ruimte voor
Maatschappelijk
Initiatief

Vanuit het IBP is een resterend budget beschikbaar van circa 800.000 Euro voor de jaren 2024 en 2025. Hiermee kunnen maatschappelijke initiatieven worden ondersteund die zich richten op de verbetering van het fysieke milieu (bodem, water en lucht) én bijdragen aan uitvoering van het Ontwikkelperspectief van de Peel (Natuurlijke Peel, Ondernemende Peel en Leefbare Peel). Uitgaande van een bijdrage van circa 25.000 Euro per initiatief kunnen in de periode 2024 en 2025 tenminste 20 à 25 maatschappelijke initiatieven worden ondersteund die bijdragen aan de uitvoering én veranderbereidheid. Al deze maatschappelijk initiatieven samen vormen ook één Sleutelproject voor De Peel. Mogelijk kan de regeling worden doorgetrokken c.q. het budget worden aangevuld om initiatieven en energie uit de samenleving te kunnen blijven honoreren.

Aangepaste regeling voor Sleutelproject 'Ruimte voor maatschappelijke initiatieven'

Om het resterende budget van het IBP te kunnen benutten voor maatschappelijke initiatieven in De Peel is de formele regeling aangepast. In de aangepaste regeling hoeft een overheid niet langer de penvoerder te zijn. Er is ook geen cofinanciering vereist en de procedure en verantwoording zijn versneld en vereenvoudigd. Voor een aanvraag is een samenwerkingsverband met een rechtspersoon vereist en er moet blijk zijn van bestuurlijke support voor het initiatief. Zo moet de aanvrager kunnen aantonen dat een gemeente het initiatief steunt. De uitvoeringstermijn van de initiatieven is circa 12 maanden. De verantwoording gaat op basis van een eindproduct in plaats van een financiële verantwoording. De regeling zal vanaf 3 juli 2024 worden opengesteld, onder auspiciën van de Versnellingstafel van NOVEX en met praktische uitvoering door de Regio Noordoost-Brabant.

5. Uitvoeringsafspraken

5.1 Type afspraken

Om uitvoering te geven aan het Ontwikkelperspectief en de Uitvoeringsroute voor De Peel maken partners afspraken. Niet alles wat nodig is, kan nu al worden overzien of worden vertaald in financiële afspraken. Daarom worden drie categorieën van uitvoeringsafspraken onderscheiden. Elk jaar kunnen afspraken worden aangevuld of worden ‘doorgeschoven’ naar de volgende categorie. De drie categorieën van uitvoeringsafspraken zijn:

- **Samen agenderen**, met afspraken over nadere onderzoeken, verkenningen of onderwerpen die in de samenwerking moeten worden geagendeerd;
- **Samen uitvoeren**, met afspraken om bijvoorbeeld beleid te gaan aanpassen of om (Sleutel)projecten en maatregelen samen op te pakken;
- **Samen investeren**, met afspraken over wie welke financiële bijdrage gaat leveren aan de uitvoering van maatregelen en projecten.

De focus ligt in deze voorlopige agenda nog vooral op het agenderen van diverse acties en onderwerpen. Naarmate er meer kennis en informatie beschikbaar komt of meer overeenstemming wordt verkregen, kunnen elk jaar weer meer afspraken over uitvoering en investeringen worden gemaakt. De afspraken worden daarom jaarlijks geactualiseerd op basis van voortgang en nieuwe inzichten. Een voorbeeld daarvan is de afspraak over een trapsgewijze verkenning van de opties voor een passend financieel arrangement (bijvoorbeeld een “streekfonds”) – gericht op bundeling van financiële middelen van rijk & regio – dat het mogelijk maakt projecten meer in samenhang uit te voeren en sneller in te spelen op maatschappelijke kansen. En dit vanuit de gedachte om als regionale overheden samen met maatschappelijke partners de regie te nemen op de toekomst (“de streek aan het roer”).

Voor de periode 2023-2024 zijn in deze Voorlopige Uitvoerings- en Investeringsagenda de volgende afspraken in de drie categorieën opgenomen.

5.2 Samen agenderen

1. In het verlengde van afspraken in het Bestuurlijk Overleg Leefomgeving (BOL) gaan Rijk en provincies na of er schuurpunten zijn tussen de twee ‘Ruimtelijke Voorstellen’ die in het kader van de NOVEX zijn gemaakt en het Ontwikkelperspectief voor De Peel. Partijen gaan na **welke ruimtelijk structurerende keuzes** gemaakt moeten worden voor De Peel en op welke wijze deze effectief kunnen worden geagendeerd in het gesprek tussen Rijk en regio. Voor De Peel kijken we daarbij in elk geval naar de negen ‘bestuurlijke aandachtspunten’ die in het Ontwikkelperspectief 2050 zijn opgenomen (ook opgenomen in bijlage 2).
2. De NOVEX-partners **verdiepen** - in samenwerking met de koepels en maatschappelijke partners - het **Ontwikkelperspectief De Peel 2050** tenminste op de volgende thema’s:
  - a. Het landbouwkundig perspectief voor verschillende transitiepaden, inclusief haalbaarheid;
  - b. Nieuwe economische dragers die niet-landbouw gerelateerd zijn, zoals recreatie, de hippische sector en Brainport bedrijvigheid;
  - c. Gezond leven in de Peel, met onder meer vitale dorpen, wonen in het groen en opvangen van de verstedelijkingsdruk;
  - d. Nieuwe ecologische dragers, natuurbehoud en -ontwikkeling;
  - e. Hydrologische analyse op het niveau van De Peel en uitwerking van een strategie (zie ook afspraak 8).
3. Het nieuwe kabinet neemt beslissingen over de **ruimte voor defensie** op in de Nationale Visie ruimte voor defensie en/of de Nota Ruimte. Dit zal op z’n vroegst begin 2025 zijn. Bestuurders van NOVEX de Peel, de regiogemeenten van vliegbasis De Peel, regiogemeenten vliegbasis Volkel, de Metropoolregio Eindhoven en de provincies stemmen hun inzet samen af.

Zij hebben afgesproken pas te starten met een verkenning naar mitigerende en compenserende maatregelen nadat het nieuwe kabinet een definitief besluit over de Nota Ruimte en het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie heeft genomen. Dan is er sprake van een nieuwe fase. Op dat moment gaan Rijk en regio onderzoeken wat de effecten zijn **en** verkennen of en welke mitigerende maatregelen nodig zijn om de negatieve effecten van huidig en eventueel toekomstig extra militair gebruik van De Peel te kunnen reduceren. Daarvoor zullen de gebruikelijke processen en tafels worden gevolgd.

Compenserende maatregelen van militair ruimtegebruik in De Peel kunnen uitkomst zijn van die verkenning. In de aanloop naar het definitieve besluit van het kabinet worden de bestuurders van NOVEX De Peel en van de hierboven genoemde regiogemeenten op de hoogte gehouden van de tussentijdse voortgang.

Eventuele heropening van Vliegbasis De Peel is een vraagstuk uit het NOVEX-startpakket. Vanuit het Ontwikkelperspectief 2050 en de ruimtelijke opgaven die te realiseren zijn in De Peel is het lastig voorstelbaar dat er ook plek is voor reactivering van het vliegveld en daarbij behorende vliegbewegingen. In geen van de scenario's in dit Ontwikkelperspectief 2050 wordt dat gezien als een wenkend perspectief. Niettemin is het voorstelbaar dat reactivering noodzakelijk is vanuit het perspectief van nationale veiligheid en het verdedigen van het eigen grondgebied.

5.3 Samen uitvoeren

4. Partners in De Peel werken de **aanpak voor uitvoering van elk van de Sleutelprojecten** verder uit. Onderdeel van die aanpak is onder meer het scherp formuleren van doelen en beoogde resultaten, een stappenplan en planning en een beschrijving van de samenwerkende partners, inclusief hun rol en bijdragen aan uitvoering van het Sleutelproject (bv. in de vorm van geld, capaciteit, kennis, beschikbaar stellen van locaties etc.). Onderdeel van de planuitwerking is ook het verkennen van mogelijkheden bij

programma's van rijk en regio voor een startbudget en andere vormen van ondersteuning voor de ontwikkeling van deze Sleutelprojecten.

5. Eén van de Sleutelprojecten betreft **'Ruimte geven aan maatschappelijk initiatief'**. Juist impulsen voor initiatieven vanuit de streek dragen bij aan veranderbereidheid van partijen en aan meer en betere samenwerking. Daarmee effenen we de weg voor grotere doorbraken, bijvoorbeeld in de vorm van nieuwe sleutelprojecten. Specifiek voor dit Sleutelproject is een **resterend budget uit het IBP beschikbaar** van circa 800.000 Euro voor de jaren 2024 en 2025. Voor de besteding van dit budget is de bestaande regeling aangepast (zie voor meer informatie hierover de toelichting op pagina 21).
6. Het is belangrijk dat de ontwikkelrichtingen die zijn aangegeven in het OP2050 ook gaan **indalen in het beleid** van provincies, gemeenten en waterschappen. Dan gaat het om de vertaling in omgevingsvisies van provincies en gemeenten, in programma's onder de Omgevingswet (zoals het BPLG en LPLG) en in de waterschapsverordeningen. De Stuurgroep en het ambtelijk Regieteam zullen dit oppakken, maar het is uiteraard aan de verschillende colleges, raden en staten om daarin zorgvuldige afwegingen te maken ter invulling van hun bevoegdheden.
7. Provincie Noord-Brabant en Provincie Limburg zullen de ambities, doelen en voorgestelde maatregelen in respectievelijk het BPLG en LPLG **uitwerken voor het NOVEX-gebied De Peel**. Daarmee wordt ook voldaan aan de handreiking die in het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) is opgesteld. De uitwerking van ambities, doelen en maatregelen voor De Peel als één samenhangend gebied kan de basis vormen voor de voorgestelde gebundelde inzet van bestaande en nieuwe financiële middelen voor De Peel (zie ook afspraak 12).
8. Waterschap Aa en Maas en Waterschap Limburg vertalen de beschikbare inzichten op het gebied van 'water en bodem sturend' in een **gezamenlijke hydrologische analyse** voor De Peel. Deze vormt

de basis voor de uitwerking van een gezamenlijke stapsgewijze vernattingstrategie in lijn met de ambities van het Ontwikkelperspectief 2050 en van concrete maatregelen in het BPLG en LPLG. Deze hydrologische analyse wordt opgeleverd aan de beide provincies.

9. Provincie Noord-Brabant en Provincie Limburg gaan samen met de vier betrokken regio's een **dorpen- en verstedelijkingsstrategie** uitwerken voor De Peel gericht op versterking van de eigenheid en de leefbaarheid van de streek. Vanwege het belang van water en bodem sturend zullen beide waterschappen actief worden betrokken. Ook bereikbaarheid van voorzieningen en andere mobiliteitsaspecten worden in de strategie meegenomen. De dorpen- en verstedelijkingsstrategie is een aanvulling op lopende trajecten aan de Brabantse kant van De Peel en kan input vormen voor nieuwe Sleutelprojecten waarin de leefbaarheid voor Peelbewoners centraal staat.

5.4 Samen investeren

Om investeringen in De Peel maatschappelijk en financieel optimaal te laten renderen (in relatie tot het doelbereik), worden programma's en projecten met elkaar verbonden en in samenhang uitgevoerd. Doel is om maatwerk vanuit gebieds-urgenties te leveren. Daarbij wordt gekeken naar het nieuwe regeerakkoord met De Peel als voortrekker in de doorontwikkeling van het landelijk gebied. In het najaar van 2024 willen we een passend arrangement *richten* en vervolgens – na overeenstemming in het MIRT-overleg – verder *inrichten*, zodat het “streekfonds” in de loop van 2025 operationeel kan worden (*verrichten*). Hiervoor worden de volgende afspraken gemaakt:

10. Rijk en regio maken een propositie om op korte termijn te komen tot **bundeling van bestaande middelen** gericht op financiering van projecten in De Peel, in lijn met de doelen en Uitvoeringsroute (fasering) van het Ontwikkelperspectief voor de Peel. Onderdeel van deze propositie zijn de contouren van een **passend financieel arrangement** (zoals een ‘Streekfonds’) dat voor de transitie van De Peel verder kan worden uitgewerkt.

De Stuurgroep heeft aangegeven deze propositie deel uit te willen laten maken van de eerste formele versie van de RUIA en mikt daarom op afspraken (voor zover mogelijk) in het MIRT-overleg van 6 november 2024. In de Stuurgroep van 25 september a.s. is een peilmoment ingebouwd om te kunnen beoordelen of deze planning haalbaar is, mede gegeven het aantreden van het nieuwe kabinet. De propositie wordt voorbereid door een taskforce met experts van regio & rijk onder auspiciën van het NOVEX-opdrachtgeversberaad en via het ambtelijke Regieteam aan de NOVEX-Stuurgroep voorgelegd.

Toelichting op deze afspraak

Bij de beoogde bundeling van bestaande middelen wordt de focus gelegd op de 12-15 Sleutelprojecten (voornamelijk nog in de fase van ontwikkeling) en op concrete investeringen in systeemherstel en innovatie (zoals bestaande GGA-projecten en koploperprojecten transitie landelijk gebied). Hierbij zijn we ons ervan bewust dat de beperkte inhoudelijke uitwerking van de Sleutelprojecten effect kan hebben op de mate waarin bundeling van middelen op dit moment mogelijk is. Daarom spreken we ook van een “zich ontwikkelend budget”: van jaar tot jaar gaan we als rijk en regio in gesprek over invulling en aanvulling.

Voor wat betreft de contouren van een **passend financieel arrangement** (zoals een ‘Streekfonds’) kijken we allereerst naar de regie op grote investeringen, naar opties om initiatieven vanuit de streek te honoreren en om de maatschappelijke partners daarbij samen met de overheid aan het roer te zetten. De mogelijke vorm(en) van governance van het arrangement is onderdeel van de propositie.

De ambitie voor een passend financieel arrangement is in eerste instantie gericht op het bundelen van bestaand geld voor De Peel (inclusief de voor provincies al gereserveerde uitkeringen voor transitie landelijk gebied en natuur) en op het ‘labelen’ van middelen die niet tot besteding komen voor eventuele alternatieve toepassingen voor De Peel. Stapsgewijs is de ambitie ook gericht op het toevoegen van additionele middelen (‘nieuw geld’). Overleg met het nieuwe kabinet is mogelijk gewenst om de betekenis van het wegvallen van het transitiefonds te duiden.

Bij de bundeling van bestaande middelen en de verkenning naar opties voor een passend financieel arrangement voor De Peel, wordt gestart met de middelen van het Rijk en van beide provincies. Maar ook de kansen voor bundeling van middelen van gemeenten, waterschappen en private partijen worden in het vervolg (bv. bij het inrichten van een 'streekfonds') betrokken. Welke vorm van financieel arrangement uiteindelijk ook gekozen zal worden, uitgangspunt is dat tenminste alle overheden hieraan bijdragen (en eventueel terreinbeherende organisaties, maatschappelijke partners en bedrijfsleven).

11. Parallel aan de voorbereiding van de propositie financieel arrangement zal door regio en Rijk worden gewerkt aan een ***eerste inhoudelijke verdieping van de verschillende Sleutelprojecten***. En ook aan het toedelen van rollen aan regionale overheden (bv. trekkerschap sleutelprojecten), het betrekken van collega's van het rijk bij deze projecten en het inregelen van het samenspel met maatschappelijke partners op de relevante thema's. Vanuit de rijksoverheid zal door de RVO in opdracht van BZK worden verkend welke mogelijkheden er zijn om vanuit bestaande regelingen en middelen bij te dragen aan voortvarende opstart en uitvoering van Sleutelprojecten.

Toelichting op deze afspraak

Het definiëren en uitwerken van Sleutelprojecten (door betrokken overheden, maar bij voorkeur samen met de stakeholders) kost tijd. Pas nadat er meer duidelijkheid over de inhoud gaat ontstaan, kunnen we een redelijke inschatting maken van de benodigde (extra) middelen per Sleutelproject in het kader van NOVEX c.q. RUIA. Zoals ook in de toelichting op afspraak 10 staat, gaat het om een "zich ontwikkelend budget". Een zekere financiële horizon is wel nodig om de energie in de samenwerking én samenleving te brengen. De verkenning van RVO brengt in beeld wat er op dit moment aan Rijkszijde al mogelijk is en onder welke voorwaarden.

Bijlage 1. Overzicht ‘negen bestuurlijke aandachtspunten’ uit Ontwikkelperspectief De Peel 20250

Voor het overleg tussen rijk en regio is in het OP2050 een aantal bestuurlijke aandachtspunten meegegeven. Deze aandachtspunten kunnen aanleiding vormen voor verdieping van het NOVEX-perspectief of voor nadere besluitvorming. Dit is het overzicht van aandachtspunten:

1. Stikstof en natuur: de depositie van stikstof op kwetsbare Natura2000-gebieden en het herstel van natuur is overal in Nederland een grote uitdaging, maar in gebieden met een hoge veedichtheid zoals de Peel is die uitdaging gigantisch. Toch is deze toekomstvisie op de Peel alleen te realiseren als er (stikstof)ruimte ontstaat voor de blijvers, voor nieuwe vormen van ondernemen met grond en ook voor nieuwe economie. Ook de Peel moet van het slot, dat is het eerste aandachtspunt. Rijk en regio staan daarvoor aan de lat via het NPLG en de programma's landelijk gebied van Brabant en Limburg.

2. Heropenen militair vliegveld: eventuele heropening van Vliegbasis De Peel is een vraagstuk uit het NOVEX-startpakket. Vanuit voorliggend OP2050 en de ruimtelijke opgaven die te realiseren zijn in de Peel is het echter lastig voorstelbaar dat er ook plek is voor reactivering van het vliegveld en daarbij behorende vliegbewegingen. In geen van de scenario's wordt dat gezien als een wenkend perspectief. Het is in de huidige ambitiekaarten voor 2050 dus ook niet opgenomen. Daar staat tegenover dat Defensie meer ruimte nodig heeft voor de inzet van de F35 en dat Vliegbasis de Peel daarbij nadrukkelijk in beeld is als mogelijke optie. In de twee helft van 2024 wordt naar verwachting, als onderdeel van de beleidsvisie Ruimte voor Defensie, meer duidelijk over reactivering van vliegbasis de Peel. Op dit moment is reactivering van de vliegbasis enkel mogelijk binnen de kaders van het vigerende ruimtelijk beleid.

3. Opvangen verstedelijkingdruk Brainport: de Metropoolregio Eindhoven wil de grote verstedelijkingsopgave van de regio primair opvangen in Eindhoven en stedelijke centra. Deze verstedelijkingsopgave betreft o.a. opgaven voor wonen, werken en mobiliteit en bereikbaarheid.

De opgave is echter van een omvang dat een deel van de verstedelijkingsdruk ook een weg kan gaan zoeken in de Peel. Verstedelijkte kernen aan de westzijde van de Peel zijn daarbij in beeld. Maar ook Midden-Limburg ziet mogelijkheden. Tegelijk is de bestuurlijke vraag – met name voor gemeenten - hoeveel druk je in de Peel moet willen opvangen onder welke voorwaarden en welke groepen je bedient.

4. Andere landbouw en nieuwe economische dragers: de vernatting en noodzakelijke herinrichting van de Peel raakt primair de landbouw. Er blijft uiteraard ruimte voor circulaire voedselproductie. Maar daarnaast wordt veel verwacht van anders ondernemen met grond: teelt van biobased materialen en dubbeldoelgewassen, eiwitproductie, energieopwekking enzovoorts. Ook kan de Peel op gunstige locaties op andere manieren een boterham gaan verdienen, bijvoorbeeld via hightech maakindustrie, ICT-dienstverlening of natuurbewuste vormen van toerisme en recreatie. Parallel aan dit OP2050 is een studie naar nieuwe economische dragers gestart. De Peel kan binnen Nederland gaan fungeren als toonkamer voor transitie naar nieuwe verdienmodellen.

5. De gevolgen van extensivering rondom natuurgebieden: met het oog op behoud en herstel van de Natura2000-gebieden (hoogveenrestanten en waardevolle natte natuur) zullen de grondwaterpeilen fors omhoog moeten gaan. Dat vermindert gelukkig ook de kwetsbaarheid van natuur voor stikstof. Rondom natuurgebieden hebben biologische landbouw (akkerbouw en veeteelt), agrarisch natuurbeheer en landbouw met verbrede doelen toekomst. Het opvangen van of compenseren voor de gevolgen van noodzakelijke extensivering is een belangrijk aandachtspunt.

6. Houdbaarheid van hoogveennatuur en nieuwe ecologische dragers: ofschoon de Peelreservaten in de Nederlandse context zeer waardevol zijn (met allerlei rode lijstsoorten) en het behoud ervan een plicht is in Europees verband, zal het veel inspanningen vragen om te behouden wat er nu is en maakt de klimaatverandering dat naar verwachting nog moeilijker. Net zoals we bij de economie naar nieuwe dragers op zoek gaan, zou in de Peel ook gezocht kunnen worden naar

nieuwe ecologische dragers. Naar wilde natuur die tegen een stootje kan en nieuwe vormen van biodiversiteit en ecologische milieus toevoegt. Ook als alternatief voor de arme (naald)bossen op de dekzandgronden. In dit verband speelt ook de vraag over het behoud en de uitbreiding van Nationaal Park De Groote Peel.

7. Ruimte voor zon en wind: met de turfwinning heeft de Peel een geschiedenis als 'energiek landschap' dat zowel in de eigen behoeften voorziet als exporteert. Anno 2023 is de Peel is zoekgebied voor windenergie en vooral zonnevelden (RES-en). Binnen dit OP2050 geven wij aan dat verdienen aan energieopwekking één van de routes is voor de ondernemende Peel, zowel in het grootse productielandschap (noordelijke horst) als op de dekzanden. De visies van beide provincies op zonnevelden verschillen echter waardoor een samenhangende ontwikkeling nog lastig is. Ook heropening van vliegbasis de Peel kan tot beperkingen leiden. Aandachtspunt is een nadere (kwantitatieve) uitwerking van deze toekomstvisie op het realiseren van ruimte voor opwekking, koppeling van vraag en aanbod en de benodigde infrastructuur daarvoor.

8. Leefbaarheid Peeldorpen en omgaan met vrijkomende agrarische bebouwing (VABs): niet alleen de natuur van de Peel is goud, maar ook de charme van het kleinschalige landschap rond de Peelvenen, rond oude kernen op de flanken en bij de Peeldorpen. Tegelijk staan daar de leefbaarheid en het voorzieningenniveau onder druk. Bovendien zal ook hier agrarische bebouwing vrij komen die leiden tot nieuwe gebruikers maar ook nieuwe (en soms ondermijnende) bedrijvigheid. Brede welvaart van de Peel gaat voor een belangrijk deel over het behoud van vitale dorpen en dorpse eigenheid. Het versterken daarvan is een aandachtspunt op weg naar 2030 en verder. Waarbij ruimte voor kwalitatieve functies, passend bij de hoofdkoers (kwaliteit en opgaven) van het gebied een hefboom kunnen zijn.

9. Waterbeschikbaarheid en verhogen waterpeil: hogere grondwaterstanden zijn nodig voor het herstel van het natuurlijk systeem, maar door de klimaatverandering is er hiervoor in droge periodes weinig

zoet water beschikbaar en staat de kwaliteit daarvan onder druk. Water uit de Maas kan maar één keer worden ingezet en is niet alleen voor de Peel van belang, maar ook voor drinkwater, de landbouw, proceswater voor industrie, de binnenscheepvaart en tegen de verzilting in west Brabant. Dit vraagt afstemming en afweging van belangen.